

55. konference České demografické společnosti

20.–22. května 2026

Jihlava | Krajský úřad Kraje Vysočina

**ANOTACE
PŘÍSPĚVKŮ**

Středa, 20. května 2026

ÚVODNÍ SEKCE

Demografický vývoj statutárního města Jihlavy a prognóza jeho dalšího populačního vývoje

Petr Jirásek (Krajský úřad Kraje Vysočina; Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Příspěvek se zaměřuje na komplexní analýzu demografického vývoje statutárního města Jihlavy. Jeho cílem je zhodnotit dlouhodobé populační trendy a podrobně charakterizovat současnou strukturu obyvatelstva. Na základě analýzy historických i aktuálních dat je následně představena populační prognóza. Jihlava v tomto kontextu představuje vhodnou případovou studii pro zkoumání současných demografických procesů na úrovni středně velkých měst v České republice, která čelí výzvám spojeným se stárnutím populace i proměnlivou migrační dynamikou. Pozornost je věnována také praktickým socioekonomickým dopadům očekávaného vývoje, a to zejména ve vztahu k veřejné infrastruktuře, kapacitám občanské vybavenosti a bydlení. Příspěvek tak propojuje demografickou analýzu s aplikovaným pohledem na rozvoj města a jeho budoucí plánování.

Bezdětnost jako nezamýšlený důsledek druhé modernizace?

Ladislav Rabušic (Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií)

Příspěvek se zabývá problematikou silícího trendu k bezdětnosti. Konstatuje, že počty dětí, které se dnes rodí, jsou projevem hodnotového nastavení v mladých generacích. Regulérním tématem partnerského vyjednávání jsou ne úvahy o tom, kolik dětí mít, ale zdali dítě vůbec mít. Toto vyjednávání se odehrává v kontextu druhé modernity, tj. v kontextu globalizovaného světa a společnosti hojnosti, pro níž je charakteristický hodnotový individualismus, v kontextu společnosti, která reflektuje sociální a kulturní důsledky své modernizace a vnímá její vedlejší účinky a rizika. Nízká plodnost a rostoucí bezdětnost je makro-strukturní nezamýšlený důsledek úspěšné modernizace, která vybavila jedince svobodou, materiálním komfortem a životními aspiracemi, jež jsou jen obtížně slučitelné s tradičním modelem rodiny.

Zdravotní stav příjemců příspěvku na péči: analýza komorbidit na základě propojených administrativních a zdravotnických dat

Benjamin Petruželka, Kryštof Hanzlík (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR)

Milena Bošková (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta)

Příspěvek představuje první systematickou analýzu zdravotního stavu příjemců příspěvku na péči (PnP) v ČR, vycházející z propojených dat MPSV a ÚZIS ČR v rámci projektu SZ DATA za období 2014–2024. Zdravotní zátěž je hodnocena prostřednictvím Deyo-Charlsonova indexu komorbidit (DCCI). Výsledky ukazují, že příjemci PnP jsou zdravotně silně zatíženou populací – přibližně polovina dosahuje hodnot DCCI 3 a více, přičemž dominují kardiovaskulární, neurologická a metabolická onemocnění. V čase dochází k mírnému poklesu průměrné hodnoty DCCI a ke snižování variability. Analýza odhaluje výrazný pandemický efekt: v letech 2020–2022 poklesl počet osob s nejvyšší komorbidní zátěží, pravděpodobně vlivem nadúmrtosti.

Úskalí tvorby a hodnocení statistiky stěhování

Radek Havel (Český statistický úřad)

Český statistický úřad dostává měsíčně od Ministerstva vnitra a Policie ČR primární data, která používá pro vytváření statistiky stěhování obyvatel. Zpracování těchto ryze administrativních zdrojových dat ukazuje některé obsahové i technické záležitosti, se kterými je třeba se při vytváření a interpretaci statistických dat o migraci vypořádat a brát na ně zřetel. Příspěvek na některé z těchto záležitostí poukazuje a upozorňuje tím na potřebu určité opatrnosti při používání statistických dat o počtu a pohybu obyvatel, zvláště na regionální až lokální úrovni.

Osoby s dočasnou ochranou – stavy, toky a věková struktura Michaela Němečková (Český statistický úřad)

Příspěvek přibližuje skupinu více jak půl milionu osob, které v (určité části) období od 1. 4. 2023 do 1. 1. 2026 požívaly dočasnou ochranu uprchlíka. Sleduje počet uprchlíků, jejich toky a věkovou strukturu. Změnila se za uplynulé tři roky? Kdo nově získává dočasnou ochranu a kdo tuto kategorii pobytu opouští? Datově je příspěvek založen na počátečních stavech jednotlivých měsíců, které ČSÚ přebírá z Cizineckého informačního systému (CIS).

ODBORNÁ SEKCE: SOUČASNÁ ČESKÁ RODINA

Sekce představí aktuální výzkumná témata rozvíjená v rámci šetření GGP–Současná česká rodina, který je součástí mezinárodního programu Generation and Gender Programme. V českém kontextu je šetření realizováno jako výzkumná infrastruktura Český národní uzel pro výzkum rodiny (GGP-CZ) a aktuálně jsou k dispozici panelová data ze dvou vln dotazování (vlna 1 v letech 2020–2022 a vlna 2 v roce 2025).

Příspěvky se zaměří na nové analytické výstupy z první a druhé vlny šetření GGS, na metodologickou evaluaci retrospektivně zjišťovaných reprodukčních historií a na inovativní modul zaměřený na první reprodukční zkušenosti, pilotovaný v roce 2025. Pozornost bude věnována jak partnerským dynamikám a realizaci reprodukčních plánů, tak kvalitě deklaratorních údajů o narozených dětech a možnostem jejich validace vůči administrativním zdrojům dat, zejména údajům Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR.

Sekce propojuje demografickou analýzu, metodologii výběrových šetření a reflexi datových zdrojů s cílem přispět k hlubšímu porozumění současným reprodukčním strategiím.

První reprodukční zkušenosti: porovnání dat výběrového šetření se zdravotnickými registry

Anna Šťastná, Jitka Slabá (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)
Eva Beaujouan (University of Vienna)

Načasování a sekvence prvních reprodukčních událostí – početí, porod či těhotenské ztráty – jsou klíčové pro porozumění plodnosti a reprodukčnímu zdraví. Zatímco zdravotnické registry poskytují kvalitní evidenci těchto událostí, postrádají informace o reprodukčních záměrech, pokusech o početí a subjektivních zkušenostech. Příspěvek porovnává údaje z nově vyvinuté sady otázek na první reprodukční zkušenosti, pilotované v roce 2025 v rámci českého šetření GGS–Současná česká rodina, s daty Národního registru reprodukčního zdraví spravovaného ÚZIS. Blok otázek zachycuje první pokusy o početí, neplánovaná těhotenství i asistovanou reprodukci, včetně jejich časování, trvání a případného ukončení – tedy aspekty, které běžné registry neobsahují. Cílem příspěvku je zhodnotit kvalitu dat získaných prostřednictvím dotazníkového šetření s registry a současně ukázat jeho přidanou hodnotu při interpretaci trendů naznačujících rostoucí podíl žen bez evidované reprodukční události v určitém věku.

Partnerské dynamiky v souvislosti s prvními reprodukčními zkušenostmi

Darina Kmentová (Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií)

Příspěvek se zaměřuje na vztah mezi partnerskými trajektoriemi a prvními reprodukčními zkušenostmi. Analýza vychází z nového modulu prvních reprodukčních zkušeností zařazeného do druhé vlny šetření GGS v Česku (Současná česká rodina). Výběrový soubor tvoří respondenti a respondentky ve věku 21–74 let, kteří prožili svůj první pokus o početí v partnerském koresidenčním soužití. Studie pomocí analýzy přežití a Coxova modelu zkoumá riziko rozpadu vztahu v závislosti na výsledku první reprodukční zkušenosti. Výsledky naznačují, že páry, kterým se při prvním pokusu nepodařilo počít dítě nebo k početí došlo až po delší době snažení, měly v průběhu života vyšší riziko rozpadu vztahu než páry, které počaly dítě rychleji. Výsledky přispívají k porozumění vstupování do rodičovství a ke zpětné interpretaci reprodukčních zkušeností v rámci partnerské biografie.

Od záměru až k narození dítěte: role formy partnerství v reprodukčním procesu

Eva Waldaufová (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Příspěvek zkoumá, jak typ partnerského vztahu ovlivňuje formulaci a následnou realizaci krátkodobých reprodukčních záměrů žen a mužů v Česku. S využitím longitudinální perspektivy prvního (2005 a 2008) a druhého (2020–2022 a 2025) kola šetření GGP–Současná česká rodina rozlišuje tři typy párů: manželské, kohabituující s perspektivou sňatku a kohabituující bez této perspektivy. Přestože podíl manželství mezi partnerskými svazky mezi roky 2005 a 2020–2022 výrazně poklesl, celkový podíl osob s pozitivními reprodukčními intencemi zůstal stabilní. Analýza ukazuje, že typ partnerství silně predikuje formulaci záměru mít dítě, nikoli však jeho realizaci po zohlednění dalších faktorů. „Manželská výhoda“ pro plodnost tak funguje primárně skrze selekci do plánování, nikoli skrze usnadnění jeho naplnění. Studie poukazuje na důležitost rozlišování heterogenních forem nesezdaného soužití i jednotlivých fází reprodukčního procesu.

Nízkopříjmové rodiny s dětmi pohledem administrativních dat Sylva Höhne (Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i. (RILSA))

Nízkopříjmové rodiny s dětmi lze definovat několika způsoby, například podle výše příjmů, subjektivního zvládnutí hospodaření s nimi nebo podle rizika příjmové chudoby. Podle Akčního plánu k naplnění Záruky pro děti je lze vymezit také jako rodiny, které pobírají přídavek na dítě. Příspěvek představí dílčí zjištění pětiletého projektu Současná česká rodina a podpora jejích funkcí realizovaného RILSA, který se v roce 2024 zaměřil na naplňování potřeb dětí žijících v těchto rodinách, a to především v oblasti péče, vzdělávání a sociálních a materiálních podmínek. Pozornost bude věnována využitelnosti administrativních dat o příjemcích přídavku na dítě (za 4. čtvrtletí 2023), a to jak pro popis struktury a životních podmínek těchto rodin, včetně regionálních rozdílů, tak z hlediska nastavení samotné dávky. Analytické využití administrativních dat je v ČR zatím spíše sporadické, skýtá však nemalý potenciál pro vyhodnocování i tvorbu opatření rodinné politiky.

Čtvrtek, 21. května 2026

PŘÍSPĚVKY NA TÉMA: ZDRAVÍ, ÚMRTNOST

Nerovnosti ve zdraví v kontextu socioekonomického znevýhodnění

Michala Lustigová, Klára Hulíková Tesárková, Ivana Kulhánová, Pavlína Netrdová, Dagmar Džúrová
(Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Příspěvek analyzuje nerovnosti ve zdraví jako projev socioekonomické diferenciace na kontextuální úrovni. Cílem je kvantifikovat rozdíly ve střední délce života a střední délce života ve zdraví mezi populacemi vymezenými podle indexu chudoby prostředí, ve kterém žijí. Tento index je operacionalizován jako ukazatel socioekonomického znevýhodnění konstruovaný na úrovni základních sídelních jednotek (ZSJ) a rozlišuje šest kategorií podle podílu osob pobírajících dávky v hmotné nouzi. Analýza zachycuje nerovnosti v úmrtnosti a nemocnosti a identifikuje rozdíly mezi oblastmi s různou mírou chudoby. Například rozdíl ve střední délce života při narození činil přibližně 8 let u mužů a 5 let u žen mezi nejméně a nejvíce zatíženou populací. Přístup představuje jednu z možností měření socioekonomických nerovností ve zdraví na základě administrativních dat.

Zdraví, kontext a úmrtnost: sociálně-zdravotní paradox v po-pandemickém období v Česku

Klára Hulíková Tesárková, Michala Lustigová, Ivana Kulhánová, Pavlína Netrdová, Dagmar Džúrová
(Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Úmrtnost obvykle popisujeme dle věku, pohlaví či zdravotního stavu, rozdíly dané sociální situací, místem bydliště a vazbou na zdravotní péči jsou často méně známy. Propojená individuální data ÚZIS a MPSV, nově dostupná pro analýzu v rámci projektu OP JAK Periferie, umožňují kombinovat klinickou komorbiditu (index DCCI) s dalšími individuálními i kontextovými proměnnými. V příspěvku analyzujeme úmrtnost v po-pandemickém období pomocí logistické regrese, která současně zohledňuje index komorbidit, kategorizovanou úroveň sociální deprivace oblastí (ZSJ), individuální sociální postavení nebo míru využívání zdravotní péče. Model umožňuje odhadovat rizika úmrtí pro konkrétní kombinace zdravotního stavu a sociálně zdravotního kontextu a ověřit, zda lze za určitých okolností pozorovat paradox nižší či srovnatelné úmrtnosti osob s více komorbiditami ve srovnání s administrativně „zdravějšími“ jedinci žijícími v sociálně znevýhodněném prostředí nebo s omezeným kontaktem se zdravotním systémem.

Nová etapa sledování úrovně úmrtnosti podle vzdělání

Terezie Štyglertová, Markéta Šafusová (Český statistický úřad)

Úroveň vzdělání zemřelých osob je dlouhodobě dobrovolně zjišťovanou položkou. Podíl nezjištěných údajů se postupně vyšplhal až na 84 % v roce 2023 pro zemřelé ve věku 15 a více let. Zákonné zakotvení uchování údajů zjištěných při SLDB 2021 o vzdělání (jednotlivých) osob a získávání dat z informačních systémů MŠMT a CZVV a z evidence uchazečů a zájemců o zaměstnání však nově ČSÚ umožnilo podíl nezjištěného vzdělání ve statistice zemřelých výrazně snížit. Společně s (částečným) přechodem demografické statistiky na administrativní zdroje dat, poprvé pro data za rok 2024, byly z výše uvedených zdrojů doplněny i údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání zemřelých osob, čímž podíl neznámého vzdělání klesl na necelých 9 %. Cílem příspěvku je první orientační vyčíslení rozdílů v úrovni úmrtnosti podle vzdělání za rok 2025 na základě výpočtů úmrtnostních tabulek. Výsledky budou doplněny o nástin hlavních rozdílů z pohledu úmrtnosti podle základních skupin příčin smrti za rok 2024.

Standardizace příčin smrti pro ČR v časových řadách

Jaromír Běláček, Jan Schubert (Mendelova univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta)

V databázi EUROSTATU jsou k nalezení časové řady přímo standardizované úmrtnosti podle hlavních skupin příčin smrti. Tyto údaje jsou publikovány pro všechny státy EU27 včetně ČR. Přestože metoda standardizace patří k obvyklým demografickým postupům, při podrobnější analýze údajů pro ČR shledáme, že několikaleté časové řady jsou standardizovány k jedinému standardu EU27 stanovenému ke středu sledovaného období. Pro skupiny nemocí, jejichž

výskyt je senzitivní vůči vyššímu věku pacientů, jsou trendy standardizovaných měr v období demografického stárnutí v Evropě na první pohled zcela odlišné než kdybychom vstupní hrubé míry standardizovali v každém roce sledovaného období. Rozdíly budou doloženy vlastními přepočty a grafickými prezentacemi.

POSTEROVÁ SEKCE

Demografie a udržitelnost ve výuce

Jana Vrabcová, Jitka Langhamrová, Tomáš Fiala
(Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta informatiky a statistiky)

Příspěvek představuje nově vzniklou vedlejší specializaci Klimatické výzvy a lidská společnost na Katedře demografie VŠE a její zaměření na propojení demografie s tématy udržitelnosti a klimatické změny. V rámci této specializace byly vytvořeny tři nové předměty: Demografie a udržitelný rozvoj, Světový populační vývoj a jeho environmentální dopady a Klimatická migrace a lidská mobilita. Tyto kurzy reflektují aktuální globální výzvy a zdůrazňují roli demografických procesů v kontextu environmentálních a společenských změn. Výuka je koncipována s důrazem na interaktivitu a práci s různorodými studijními materiály, včetně podcastů, infografik a online podpory v prostředí LMS Moodle. Poster přibližuje strukturu jednotlivých předmětů, jejich obsahové zaměření i didaktické přístupy. Studium umožňuje studentům rozvíjet schopnost identifikovat a analyzovat klíčové vazby mezi populačním vývojem, klimatickými změnami a udržitelností. Získávají tak nejen analytické dovednosti pro práci s daty, ale i širší porozumění současným trendům v oblasti migrace, environmentálních dopadů a společenské transformace.

Plánované rodičovství v Jižní Asii: srovnání "Neuspokojené potřeby" antikoncepce (Unmet need)

Sylvie Chrtková, Jiřina Kocourková (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Příspěvek analyzuje vývoj programů plánovaného rodičovství v Indii, Pákistánu a Bangladéši v kontextu aktuálních demografických dat. Tyto státy čelí výzvám rychlého populačního růstu, který vytváří tlak na jejich ekonomické a sociální systémy. Programy plánovaného rodičovství zde hrají nezastupitelnou roli při zmírňování populačních přírůstků, zlepšování postavení žen i celkové životní úrovně. Cílem je prozkoumat faktory formující reprodukční chování populace na základě dat z šetření Demographic and Health Surveys (DHS). Hlavní pozornost je věnována dynamice nenaplněné potřeby (unmet need) antikoncepce v kontextu socio-demografických proměn regionu. Prostřednictvím statistického modelování a komparace vývojových trendů příspěvek identifikuje bariéry, které brání dosažení chtěné velikosti rodiny. Srovnání trajektorií zemí odhaluje míru úspěšnosti při propojování státních strategií s individuálními potřebami a preferencemi obyvatelstva.

Polyfarmacie a vznik potíží s chůzí u starších osob v Evropě

Tereza Hrabcová, Ivana Kulhánová, Michala Lustigová (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Schopnost chůze je klíčová pro soběstačnost, avšak s věkem se zhoršuje. Jedním z faktorů spojených s tímto procesem je polyfarmacie, tedy užívání 5 a více léků denně, která se týká zejména starších osob s více onemocněními. Cílem práce je analyzovat vztah mezi polyfarmacií a vznikem potíží s chůzí u starších osob v Evropě se zaměřením na rozdíly mezi pohlavími. Využita byla longitudoální data ze studie SHARE (vlny 6 a 9) u osob ve věku 50+. Výskyt nových potíží s chůzí na 100 metrů byl přibližně 9 % u mužů i žen. Polyfarmacie byla spojena se zvýšeným rizikem jejich vzniku, přičemž efekt byl výrazně silnější u žen (OR = 4,66) než u mužů (OR = 1,42), a to i po zohlednění věku, vzdělání a hlavních skupin onemocnění. Výsledky naznačují, že polyfarmacie může významně přispívat ke zhoršení mobility, zejména u žen, a poukazují na potřebu důslednějšího hodnocení vhodnosti medikace u starších pacientů.

Postavení Česka mezi hlavními cílovými zeměmi přeshraniční reprodukční péče v Evropě: demografická perspektiva

Adéla Volejníková, Jiřina Kocourková (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Asistovaná reprodukce (ART) představuje v Evropě stále významnější součást reprodukční zdravotní péče a současně přispívá k rozvoji přeshraniční reprodukční péče (CBRC). Mezi hlavní cílové země CBRC patří Španělsko, Česko, Řecko, Belgie a Dánsko. Cílem posteru je zhodnotit postavení Česka mezi těmito zeměmi na základě komparativní analýzy demografických charakteristik, využívání ART a legislativního rámce. Analýza vychází z dat Eurostatu a ESHRE. Výsledky ukazují, že Česko se v některých demografických charakteristikách odlišuje – zejména nižším průměrným věkem žen při porodu a relativně vyšší úhrnnou plodností. Navzdory tomu však vykazuje vysokou míru využívání ART. Zároveň patří mezi cílové země CBRC s restriktivnějším přístupem k léčbě, která je například legislativně omezena pouze na heterosexuální páry. Tyto výsledky poukazují na to, že postavení Česka v rámci CBRC nelze vysvětlit pouze demografickými faktory, ale je nutné zohlednit také institucionální a strukturální aspekty.

Přizpůsobení se stárnoucí pracovní síle ve zdravotnictví: Alternativní versus standardní stárnutí lékařů a sester v Česku

Filip Čábela, Tereza Patáková, Luděk Šídlo (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Tento poster zkoumá demografické stárnutí lékařů a sester v Česku v letech 2014 až 2022. Mezi hlavní cíle této studie patří aplikace standardních a alternativních ukazatelů demografického stárnutí na úmrtnostní tabulky pracovní aktivity lékařů a sester a identifikace trendů v intenzitě demografického stárnutí u zdravotnických pracovníků v Česku. Metodicky byly nejprve sestrojeny tabulky pracovní aktivity, na které byly následně v upravené formě aplikovány standardní a alternativní ukazatele demografického stárnutí. Kromě nejvýznamnějšího zjištění, že zdravotnická pracovní síla v Česku stárne, výsledky zdůrazňují, že téměř jedné třetině lékařek v ambulantní péči zbývalo v období 2020–2022 pouze 10 let profesního života. Podobná situace byla zaznamenána u sester ve všech třech sledovaných intervalech v rámci studovaného období. Celkově lze říci, že zdravotnický systém nedokázal na stárnutí početných starších kohort reagovat buď prodloužením jejich profesní dráhy, nebo generační obměnou.

Využití demografických dat při plánování zdravotní péče: analýza krajských strategických dokumentů v ČR

Jana Rozmarinová, Simona Činčalová (Vysoká škola polytechnická Jihlava)

Cílem příspěvku je zmapovat a zhodnotit, jak kraje v České republice využívají demografická data při tvorbě strategických dokumentů v oblasti zdravotnictví. Demografické ukazatele mohou představovat významný podklad pro zdravotní politiku na regionální úrovni. Příspěvek je založen na obsahové analýze vybraných krajských strategických dokumentů zaměřených na zdravotnictví. Pozornost bude věnována tomu, zda jsou v dokumentech využívány demografické ukazatele, jakým způsobem a do jaké míry dochází k vytěžení demografických dat pro plánování kapacit zdravotnických služeb a formulaci strategických priorit v oblasti zdravotnictví. Příspěvek nabídne přehled současných přístupů k využívání demografických dat pro potřeby zdravotní politiky na úrovni krajů a identifikuje příklady dobré praxe při strategickém plánování.

Změny subjektivní psychické pohody v čase v populaci Česka: Longitudinální analýza dat CHPS

Marie Hanková, Michala Lustigová (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Cílem studie je analyzovat změny subjektivní psychické pohody (WHO-5) mezi obdobími před pandemií COVID-19 a po jejím odeznění na datech Czech Household Panel Survey (CHPS) u stejných respondentů. Studie se zaměřuje na roli demografických a sociálních charakteristik při vysvětlení těchto změn. Zohledněny budou faktory jako věk, pohlaví, vzdělání, ekonomická aktivita, příjmová situace, rodinný stav, velikost domácnosti a sociální podpora. Analýza využívá longitudinální přístup ke sledování individuálních změn well-beingu v čase a umožňuje kontrolovat nepozorovanou individuální heterogenitu. Předpokládáme výraznější pokles well-beingu u ekonomicky zranitelných skupin a osob s nižší sociální oporou. Studie přispívá k pochopení sociálních nerovností v dopadech krizí na duševní zdraví a poskytuje empirický základ pro cílené intervence v oblasti veřejného zdraví.

LEGO® Serious Play: Demografie v kostkách

Jana Vrabcová, Tereza Frömmelová, Jitka Langhamrová, Tomáš Fiala
(Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta informatiky a statistiky)

Příspěvek představuje inovativní přístup k popularizaci demografie prostřednictvím metody LEGO® Serious Play. Ta umožňuje převést abstraktní demografické koncepty do konkrétní a vizuálně uchopitelné podoby. V rámci interaktivního workshopu studenti pracují v týmech, kde pomocí LEGO modelů vytvářejí různé typy regionů a následně simulují dopady demografických procesů a změn – například migrace, populačního stárnutí či politických opatření. Tento přístup jim umožňuje lépe porozumět tomu, jak věková struktura ovlivňuje ekonomiku, bydlení, veřejné služby i celkovou udržitelnost a odolnost společnosti. Zároveň si uvědomují časové zpoždění některých demografických dopadů. Poster ukazuje konkrétní podobu aktivity, její variabilitu podle vzdělávacích cílů i časových možností a reflektuje zkušenosti s jejím využitím ve výuce. Příspěvek tak otevírá diskusi o možnostech zapojení hravých a participativních metod do výuky demografie.

PŘÍSPĚVKY NA TÉMA: POPULAČNÍ VÝVOJ, PROJEKCE BUDOUCÍHO VÝVOJE

Demografická projekcia okresov Slovenska do roku 2050: simulácie vplyvu rôznych variantov plodnosti a migrácie

Branislav Bleha (Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta),
Boris Vaňo (Inštitút informatiky a štatistiky, Výskumné demografické centrum)

Prezentujeme vývoj počtu a štruktúry obyvateľov okresov SR podľa rôznych variantov vývoja plodnosti a migrácie. Hľadané sú také varianty, ktoré by zabezpečili aspoň zachovanie súčasného počtu a priemerného veku obyvateľov. Ukážeme, že ide o teoretické scenáre, nakoľko pravdepodobný je pokles počtu obyvateľov a zvyšovanie priemerného veku. Dôležitý v príspevku je práve regionálny pohľad. Diferencie v demografickom vývoji sú a zostanú značné, a hoci niektoré okresy majú lepšiu východiskovú aj budúcu pozíciu, celý súbor 79 okresov bez výnimky bude nezvratne populačne starnúci vrátane okresov s mladšími marginalizovanými komunitami. Ani jeden fertilný či migračný scenár (ani najviac optimistický) by starnutie v žiadnom okrese nezvratil. V prípade počtu obyvateľov je situácia očakávaná menej jednoznačná. V SR je necelá tretina okresov, v ktorých aspoň na udržanie počtu obyvateľov na súčasnej úrovni až do roku 2050 by stačili reálne, resp. veľmi pravdepodobné hodnoty plodnosti.

Může zahraniční migrace zajistit finanční udržitelnost důchodového systému? A jak velká by musela být?

Tomáš Fiala, Jitka Langhamrová, Jana Vrabcová
(Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta informatiky a statistiky)

Pokles plodnosti v posledních letech bude mít mimo jiné za následek pokles počtu osob v produktivním věku, zatímco pokles osob v poproduktivním věku po roce 2040 poroste, protože do tohoto věku vstoupí početně silná generace narozená v 70. letech minulého století. To může vést k ohrožení finanční udržitelnosti důchodového systému v Česku. Občas se objevují názory, že úbytek počtu osob v produktivním věku lze kompenzovat zahraniční migrací. Příspěvek uvádí modelový výpočet velikosti ročního migračního přírůstku potřebného pro zachování kumulovaného poměru počtu osob v poproduktivním a produktivním věku po roce 2030 při různých variantách důchodového věku a různých variantách vývoje plodnosti. Výpočet vychází z aktuálního věkové složení obyvatelstva Česka a vlastní projekce obyvatelstva reflektující pokles plodnosti v posledních letech.

Vztah velikosti obcí se zaměstnaností v zemědělství a s nezaměstnaností v Česku Pavol Hurbánek, Ilona Svobodová (Ústav zemědělské ekonomiky a informací)

Klasifikace obcí podle stupně urbanizace do tří či sedmi kategorií, používaná Eurostatem, má řadu výhod. Jednou z jejích nevýhod (podobně jako u většiny jiných klasifikací založených na kvalitativních proměnných) je, že výsledné kategorie obcí jsou často nesrovnatelné z hlediska populační velikosti, a tedy i z hlediska hodnot ukazatelů popisujících charakteristiku obyvatelstva (menší kategorie častěji dosahují extrémních hodnot). Počet obyvatel obce, podobně jako jiné kvantitativní proměnné, naopak umožňuje vytvořit skupiny obcí se srovnatelnou populační velikostí. Cílem příspěvku je porovnat velikostní skupiny obcí v Česku, jak z hlediska vybraných charakteristik zaměstnaných v odvětví zemědělství, lesnictví a rybnářství (např. pohlaví, věk, vzdělání) na základě údajů ze sčítání v roce 2021, tak z hlediska vybraných charakteristik nezaměstnanosti (např. sezónnost) v období od roku 2015.

Vztah velikosti obcí s vybranými charakteristikami obyvatelstva v Česku Ilona Svobodová, Pavol Hurbánek (Ústav zemědělské ekonomiky a informací)

Klasifikace obcí podle stupně urbanizace na do tří či sedmi kategorií, používaná Eurostatem, má řadu výhod. Jednou z jejích nevýhod (podobně jako u většiny jiných klasifikací založených na kvalitativních proměnných) je, že výsledné kategorie obcí jsou často nesrovnatelné z hlediska populační velikosti, a tedy i z hlediska hodnot ukazatelů popisujících charakteristiku obyvatelstva (menší kategorie častěji dosahují extrémních hodnot). Počet obyvatel obce, podobně jako jiné kvantitativní proměnné, naopak umožňuje vytvořit skupiny obcí se srovnatelnou populační velikostí. Cílem příspěvku je srovnání různých velikostních skupin obcí v Česku z hlediska vybraných charakteristik obyvatelstva (např. pohlaví, věk, vzdělání) na základě údajů ze sčítání a z posledních několika let.

Pátek, 22. května 2026

PŘÍSPĚVKY NA TÉMA: PLODNOST, APLIKACE

Zrychlení poklesu plodnosti a odložená rekuperace: analýza aktuálních trendů podle věku matky a pořadí narození

Kryštof Zeman (Austrian Academy of Sciences, Vienna Institute of Demography)

V posledních letech, poznamenaných pandemií COVID-19, ruskou invazí na Ukrajinu a ekonomickou recesí, došlo k výrazným změnám v dynamice plodnosti. Příspěvek využívá data z Human Fertility Database k analýze nedávného poklesu plodnosti podle věku matky a pořadí narození ve vysoce rozvinutých zemích. Zaměřuje se na čtyři otázky: (1) Které věkové skupiny byly poklesem zasaženy nejvíce? (2) Existují známky rekuperace ve vyšším věku? (3) Jaké jsou regionální rozdíly v intenzitě a struktuře poklesu? (4) Navazují pozorované změny plodnosti na předchozí trendy, nebo se od nich odchyľují? Předběžné výsledky ukazují plošný pokles plodnosti napříč regiony, pořadími narození i věkovými skupinami do 35 let. Zároveň dochází k přerušení dřívějšího růstu plodnosti ve vyšším věku, což naznačuje zastavení nebo odložení rekuperace. Výrazné regionální rozdíly přetrvávají, přičemž nejhlubší pokles je patrný v zemích sousedících s Ruskem a Ukrajinou.

Změny plodnosti v Česku v letech 2015–2025: role věkové struktury, migrace a revize populačních dat

Magdalena Baštecká (Český statistický úřad)

Vývoj plodnosti v období 2015–2025 prošel výraznou dynamikou – od růstu úhrnné plodnosti v počátečních letech, přes stagnaci v období 2018–2020, vrchol v roce 2021 až po následný pokles v posledních čtyřech letech. Úroveň plodnosti ovlivňují do určité míry změny ve věkové struktuře, což ukazuje i přepočtený počet živě narozených na věkovou strukturu k 1.7. 2021. Záměrem příspěvku je kvantifikovat úroveň vlivu těchto strukturálních změn v jejich jednotlivých aspektech: posun generací, revize počtu žen v reprodukčním věku v důsledku zpřesnění počtu obyvatel při sčítání 2021 a migrační vlna v souvislosti s válkou na Ukrajině. K analýze je využita derivační dekompozice založená na Taylorově rozvoji funkce podílu narozených a počtu žen.

Možnosti sociodemografických analýz prostřednictvím vizualizačních nástrojů?

Ondřej Nývlt (Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta informatiky a statistiky)

Příspěvek představuje možnosti využití vizualizačních nástrojů, jako jsou R Shiny, ArcGIS, Power BI či specializované webové aplikace, pro znázornění sociodemografických analýz. Základní myšlenka spočívá v propojení analytické práce s vizualizačními nástroji, jasném popisu metody a zpřístupnění mikrodat. Cílem tohoto přístupu je poskytovat přehledné analýzy, informace a data širokému spektru uživatelů s různými potřebami a zaměřením. Tento koncept bude ilustrován na příkladech demografických analýz, analýz nerovností ve vzdělávání a analýz průchodu trhem práce.

ODBORNÁ SEKCE: VÍCEČETNÉ PŘÍČINY SMRTI V ČESKU

Jen okolo 10 % zemřelých v Česku umírá s jedinou příčinou smrti uvedenou na Listu o prohlídce zemřelého (LPZ). Výhradně zaměřením na základní příčinu smrti – tedy chorobu, která spustila řetězec chorobných událostí vedoucích k úmrtí – tak přehlídí téměř 73 % potenciálně užitečných medicínských informací zaznamenaných na LPZ. V rámci sekce se od tohoto pohledu orientovaného na základní příčinu smrti (UCD) odkloníme a představíme vícečetné příčiny smrti v Česku z několika pohledů: (i) popis časových trendů ve vícečetných příčinách smrti (MCD), proměny rolí chorob z pohledu MCD a trendy v úmrtnosti podle MCD, (ii) regionální rozdíly v úmrtnosti podle typu procesu vedoucího k smrti, (iii) (ne)podobnosti regionálních rozdílů v zátěži chronickými nemocemi na základě UCD, MCD a dat o polymorbiditě v roce úmrtí, a nakonec (iv) identifikace nejčastějších chyb při zapisování sekvencí chorob do LPZ.

Jak vznikají data o vícečetných příčinách smrti a jaká je jejich kvalita?

Šárka Daňková (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR)

Bety Ukolova (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Úvodní příspěvek nejprve popíše současný způsob sběru a zpracování dat o příčinách smrti v Česku, čímž poskytne kontext pro další analýzy. Na specifických indikátorech (% záznamů, kdy základní příčina není uvedena na Listu o prohlídce zemřelého) a příkladech z praxe ukáže, s čím se aktuálně ve statistice příčin smrti potýkáme a jak moc odráží základní příčina smrti to, co lékař o zemřelém zapsal. Popíše, jakým způsobem se s daty dále pracuje, jak jsou validována a doplňována před tím, než jsou využita pro další zpracování a poskytne srovnání s praxí v ostatních zemích.

25 let vícečetných příčin smrti v Česku

Magdalena Baštecká (Český statistický úřad)

Bety Ukolova, Lukáš Kahoun (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Šárka Daňková (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR)

Trendy úmrtnosti podle vícečetných příčin smrti v Česku formovaly významné změny v tom, jak jsou tato data získávána a zpracovávána (např. zavedení rozhodovacích tabulek pro determinaci vztahů mezi chorobami, přechod na systém Iris, nová podoba Listu o prohlídce zemřelého apod.). Příspěvek nejprve shrne tyto milníky v letech 2018–2023 a poté do nich zasadí vývoj klíčových ukazatelů vícečetných příčin smrti v Česku: deskriptivní ukazatele kvantity zapisovaných kódů, změny v rolích chorob v procesu vedoucím ke smrti, standardizovaný poměr úmrtnosti podle základní a vícečetné příčiny smrti. Hlavním přínosem příspěvku bude první ucelená analýza trendů vícečetných příčin smrti v Česku a jejich diskuse v kontextu toho, co se odehrává na pozadí jejich vzniku.

Úmrtnost podle typu procesu vedoucího ke smrti v Česku a jeho regionech

Bety Ukolova, Lukáš Kahoun (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Magdalena Baštecká (Český statistický úřad)

Šárka Daňková (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR)

Nově byl vyvinut doplněk k Irisu, tzv. RiCoDa, která na základě vztahů mezi vícečetnými příčinami smrti dokáže určit typ procesu vedoucího k úmrtí: jednoduchý, multimorbidní nebo nepřesně určený. Příspěvek se zaměří na aplikaci tohoto algoritmu na česká data v letech 2022–2023 a poskytne nejprve analýzu podle typu procesu v mezinárodním srovnání s Itálií, Francií, Španělskem a USA. Následně bude prezentována analýza úmrtnosti podle typu procesu na okresní úrovni v Česku. Tyto výsledky ukážou, že uplatnění nového algoritmu v českých podmínkách naráží na významné limity ve formě výrazné regionální nejednotnosti v pravděpodobnosti uvedení chorob, kterými zemřelé osoby trpěly před smrtí, na List o prohlídce zemřelého.

Přesah nerovností ve využívání zdravotní péče až do úmrtnostních statistik

Lukáš Kahoun, Bety Ukolova (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta)

Magdalena Baštecká (Český statistický úřad)

Šárka Daňková (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR)

Vyplnění Listu o prohlídce zemřelého nezávisí jen na zdravotním stavu, ale také například na tom, jak lidé poptávají zdravotní péči. Ze zahraničí existuje evidence, že lidé, kteří jsou v intenzivním kontaktu s poskytovateli zdravotní péče před svou smrtí mají následně detailněji dokumentované příčiny úmrtí. Příspěvek bude zkoumat, jak se intenzita čerpání zdravotní péče v době bezprostředně před smrtí promítá do úrovně podrobnosti zaznamenávání úmrtnostního procesu na Listu o prohlídce zemřelého. Analýza bude provedena na základě propojení dat z Národního registru hrazených zdravotních služeb a Informačního systému Listu o prohlídce zemřelého.

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA

Konference se koná mj. díky finanční podpoře Rady vědeckých společností České republiky, z. s.